

GOJI O‘SIMLIGINING DORIVORLIK XUSUSIYATLARI.

*Amanova Mavluda Mustafakulovna,
Toshkent davlat agrar universiteti,*

Dorivor o`simliklar kafedrası dotsenti

Shodmonova Dinora Baxodir qizi,

Toshkent davlat agrar universiteti,

Dorivor o`simliklar kafedrası

3-bosqich talabasi

Inomjonova Sarvinoz Turg'unali qizi,

Toshkent davlat agrar universiteti,

Dorivor o`simliklar kafedrası

3-bosqich talabasi

Annotatsiya. Ushbu maqolada Goji o'simligining dorivorlik xususiyatlari ko'rib chiqiladi, uning fitokimyoviy tarkibi, terapevtik ta'siri va sog'liq uchun potentsial foydalari o'rganiladi. Uning antioksidant, yallig'lanishga qarshi va immunitetni mustahkamlovchi xususiyatlariga e'tibor qaratiladi. Tadqiqot Goji o'simligining dorivor salohiyati haqida to'liq ma'lumot berish uchun hozirgi adabiyotlarni, eksperimental metodologiyalarni va tadqiqot natijalarini sintez qiladi. Xulosalar keng tarqalgan tibbiy foydalanish uchun uning samaradorligi va xavfsizligini isbotlash uchun keyingi klinik tadqiqotlar zarurligini ta'kidlaydi.

Kalit so'zlar: Goji, *Lycium barbarum*, dorivorlik xususiyatlari, antioksidantlar, an'anaviy tibbiyot, immunitetni mustahkamlovchi, yallig'lanishga qarshi.

Goji mevasi ekstrakti Solanaceae oilasining *Lycium* deb ataladigan o'simliklar turiga mansub *Lycium chinense* Mill.dan olingan. Goji ko'p yillik buta bo'lib, u tog' yonbag'irlarida o'sadi. Mahsuloti sifatli bo'lib, asosan eksport qilinadi. Har yuz gramm Goji mevasida 4,49 gr protein, 2,33 gr yog', 9,12 gr uglevod, 96 mg karotinoidlar, 0.053 tiamin, shuningdek kaliy, kalsiy, natriy, magniy, temir, mis, marganets, rux va 22 turdagi aminokislotalar va vitaminlarga boy. Samarali komponent Goji polisaxaridlaridir.

Rus tilida goji rezavorlari "dereza" deb ataladi. Odamlar orasida dereza bo'ri mevasi deb ham ataladi (lekin bu nom bir qator turli xil o'simliklarga, shu jumladan zaharli bo'lmaganlarga, masalan, derezaga berilgan). "Tibet zirki" nomini tez-tez eshitishingiz mumkin, ammo dereza va zirk (*Berberis*) butunlay turli o'simliklar turli oilalarga mansub! "Goji" mevalari dunyoda juda mashhur. Xitoyda dereza shunday deb ataladi. Dereza Xitoyning shimoli-g'arbiy qismidagi Tibet platosining sharqiy chekkasida joylashgan Ningxia Hui avtonom viloyatidan keladi. Aynan u uzoq umr

ko‘rgan rohiblar haqida ko‘plab afsonalar va mish-mishlarni keltirib chiqardi. Oddiy derezaning tarqalish maydoni kengroq - bu rezavorni Xitoyning sharqida va markazida, butun dunyoda topish mumkin. Janubi-Sharqiy Osiyo, Markaziy Osiyo, Kubanda, Primoryeda, Kavkazda, Ukrainada, Rossiyada.

Dereza Ituzumdoshlar oilasiga tegishli bo‘lib, balandligi uch metrga etadi, osilgan tikanli shoxlari va mayda bargli buta. Ildiz tizimi chuqur, kuchli ildizlarga ega o‘simlikdir. O‘simlik manzarali maqsadda ham o‘stiriladi.

Hozirgi kunda eng mashhur manzarali navlar "NEW BIG"- Polsha. Mevalari yumaloq, yirik va shirin, asal beruvchi va shahar sharoitlariga (shamol, issiqlik, tutun) yaxshi chidamlilik ko‘rsatadi. O‘rta mintaqada yetishtirish uchun mos bo‘lgan boshqa ikkita nav - goji "Lhasa" ("Lhasa") va "Xitoy Goji" mavjud. "Xitoy Goji" yuqori hosildorlikka ega, Goji "Lhasa" erta meva bera boshlaydi - ekishdan keyingi ikkinchi yilda, 3-4-yilda yuqori hosil beradi.

Bugungi kunda sotiladigan ko‘plab gibrid navlari (ularning belgilari asosan vegetativ ko‘payish, urug‘lar orqali emas), masalan, "NR1 Lifeberry" - sovuqqa chidamli va kasalliklar va zararkunandalarga chidamli. Vitaminlar, minerallar va antioksidantlarga boy, shirin va nordon qizil rezavorlar ko‘pchilik tomonidan yaxshi ko‘riladi, ayniqsa, sog‘lom turmush tarziga intilayotgan odamlar.

Goji o‘simligini ekish muddatlari-kuz va bahor oylarida, hosilga kirish vaqti 2-3-yilda, gullash vaqti may-iyun, mevasini pishish davri sentyabr-oktyabr, hosildorligi 3200-5000 kg/ga.

Xarakterli belgisi-qurg‘oqchilikka chidamli, ko‘p yillik rezavor o‘simlik hisoblanadi. 1 kilogramm quruq mevasini bahosi-300 ming so‘m. 1 gektaridan 450 million so‘m daromad olish mumkin.

Ushbu o‘simlik qon aylanish tizimini yaxshilaydi, qondagi xolestrinni kamaytiradi, xafaqonlikni oldini oladi, ko‘rish faolligini oshiradi, ortiqcha vaznni kamaytiradi, uyqusizlikni kamaytiradi, jigar faolligini oshiradi, qand kasalliklarini oldini oladi, jinsiy faollikni oshiradi, imunitetni mustahkamlaydi.

Xulosa.

Yer yuzida ko‘pgina dorivor o‘simliklar bor shular qatorida Goji o‘zining bir qancha xususiyatlari bilan ajralib turadi. Goji o‘simligining mevasi ildiz qobig‘i bilan birgalikda tibiiyotda yo‘talda va isitma chiqqanda qaynatib iste‘mol qilinadi. Siydik haydovchi vosita sifatida ham foydalaniladi. Goji mevasi asosan quritilgan qoqi holatida istemol qilinadi. Goji dorivorlik xususiyati yuqori bo‘lgani uchun narxi qimmat bo‘lgan mahsulot. Goji antioksidant, yallig‘lanishga qarshi va imunitetni mustahkamlovchi ta’sirlarni o‘z ichiga olgan muhim dorivor xususiyatlarga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati.

1. X.Ch.Bo‘riyev, A.T.Merganov, SH.I.Umidov va boshqalar “Qishloq xo‘jaligi mahsulotlarini saqlash va qayta ishlash texnologiyasi”-Toshkent 2022-yil, 24 bet.

2. X.B SHomurodov,S.Y.Islomov . Qishloq xo‘jaligi mahsulotlarni saqlash va birlamchi qayta ishlash texnologiyasi. – Toshkent: 2020,200 bet.
3. Tursunov.S O‘simlishunoslik. “Ijod –press”, 2019-yil
4. O‘zbekiston respublikasi ekish uchun tavsiya etilgan qishloq xo‘jaligi ekinlari davlat restiga kiritilgan navlarning tavsifi. T 2006 yil
5. Shaumarov X.B. Islamov S.Y. Qishloq xo‘jaligi mahsulotlarini saqlash va birlamchi qayta ishlash texnologiyasi. – (darslik) Toshkent, 2011.
6. Bo‘riyev X.Ch., Jo‘rayev R., Alimov O. Dala ekinlari mahsulotlarini saqlash va dastlabki ishlov berish. – T.: O‘zME, 2004